

ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІТЬ» У НАВЧАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В.І. СТАРОСТА, В.О. ШТЕФУЦА

Україна, м. Ужгород, Ужгородський національний університет

Серед актуальних проблем сьогодення важливе місце посідає проблема формування творчої особистості. У Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні зазначено, що ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинена, національно свідома, високоосвічена, життєво компетентна, творча особистість, здатна до саморозвитку і самовдосконалення [6].

Особистісний підхід – один з важливих психолого-педагогічних принципів організації навчально-виховного процесу. Отже, аби реалізувати особистісний підхід, з нашого погляду, необхідно студентам – майбутнім учителям у процесі навчання усвідомити насамперед суть самого поняття «особистість».

У психологічній науці дане поняття належить до базових та найбільш загальних понять (категорій). К.К.Платонов на основі системно-діяльнісного підходу виділяє в структурі особистості такі чотири підструктури [2, с.27]:

- підструктура спрямованості об'єднує прагнення, бажання, інтереси, нахили, ідеали, переконання, ставлення та моральні якості особистості, її самооцінку. Формується вона шляхом виховання і є соціально зумовленою;
- підструктура досвіду включає знання, уміння, навички та звички, набуті людиною. Вона формується переважно в процесі навчання, має соціально зумовлений характер;
- підструктура форм відображення охоплює індивідуальні особливості психічних процесів особистості: відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви. Розвиток цієї підструктури залежить як від вроджених факторів, так і від вправлення, тренування;
- біологічно зумовлена підструктура: конституція тіла, властивості темпераменту, статеві та вікові відмінності.

Поняття «особистість» також вивчається цілим спектром суспільних наук, у тому числі педагогікою та ін.

Мета даного повідомлення – огляд деяких навчальних педагогічних видань, аби з'ясувати підходи авторів до трактування поняття «особистість».

Нами проведено огляд деяких підручників та посібників з педагогіки [1-5; 7-10], а також Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні [6] і виявлено наступні трактування поняття «особистість»:

- соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин [1, с.610];
- це соціальний індивід, який формується в результаті засвоєння людиною суспільних форм свідомості і поведінки [2, с.25];
- людина як суб'єкт відносин і свідомої діяльності, яка здатна до самопізнання та саморозвитку; стійка система соціально-значимих якостей, відношень, установок і мотивів, що характеризують людину як представника суспільства [3, с.199];
- соціально-психологічне поняття; людина, яка характеризується з соціально-психологічного погляду у першу чергу рівнем розвитку психіки, здатністю до засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкуватися з іншими людьми [4, с.408];
- людина, яка досягла такого рівня соціального розвитку, який дозволяє їй обирати і знаходити серед цінностей культури особистісні смисли; свідомо, самостійно і відповідально діяти згідно обраним смислам [5, с.644];
- суспільна істота, яка вільно та відповідально визначає свою позицію серед інших, здатна до свідомих соціальних дій, самостійного вибору та прийняття життєво доцільних рішень [6];

- це людина в її соціальних зв'язках і взаємних соціальних відносинах, це член суспільства, з одного боку, що піддається дії впливу середовища, а з іншого – свідомо вибудовує свої відносини з людьми і всією сукупністю соціальних явищ [7, с.378];
- це людина як соціальна істота, суб'єкт пізнання і праці, активний перетворювач дійсності [8, с.38];
- соціальна характеристика конкретної людини як суб'єкта соціальних відносин і свідомої діяльності, яка вільно і відповідально визначає свою позицію серед інших [9, с.49];
- людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуально-неповторного [10, с.556].

Дослідження показує, що:

- у кожному випадку виділяється певна сукупність суттєвих ознак, що є необхідною і достатньою підставою формування поняття «особистість». Перелік самих ознак (властивості і відношення) кожної дефініції, як правило, є оригінальним;
- автори проводять визначення через рід (людина, суспільна істота, соціальний індивід) і характеризують видову відмінність;
- в [2, с.25] використовується генетичне визначення через фіксацію походження і побудови, в деяких інших визначеннях наявні тільки елементи такого підходу.

Погоджуємось з думкою А.І. Кузьмінського та В.Л. Омеляненка, що «особистість» – це соціально-психологічне поняття, оскільки розвиток психіки людини у процесі її формування як особистості реалізується тільки «шляхом засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкуватися з іншими людьми» [4, с.408].

Таким чином, виявлено різні трактування поняття «особистість», що зумовлено його специфікою. Саме ж формування даного поняття доцільно проводити у контексті розгляду понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «розвиток», «формування», а також їх взаємозв'язку з аргументованим поясненням так званої формули: «індивідом народжуються, особистістю стають, індивідуальність відстоюють».

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. – 3-тє вид., стер. / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Академвидав, 2009. – 616 с.
2. Галузьяк В.М. Педагогіка: Навч. посібник. – 4-е вид., випр. і доп. / Галузьяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. – Вінниця: ДП «Держ. картографічна фабрика», 2007. – 400 с.
3. Дубасенюк О.А. Методика викладання педагогіки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., в яких здійснюється підгот. пед. працівників / О.А.Дубасенюк, О.Є.Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. – 492 с.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка: Підручник / А.І.Кузьмінський, В.Л.Омельяненко. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навч. посібник. 5-е вид., доп. і переробл. / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – К., 2009. – 656 с.
6. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Світ виховання – 2005. – № 4 (5). – С. 6–30.
7. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под. ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
8. Педагогіка / За ред. М.Д.Ярмаченка. – К.: Вища школа, 1986. – 544 с.
9. Полонский В.М. Понятийно-терминологический словарь по народному образованию и педагогике / Валентин Михайлович Полонский. – М.: ИТОиП РАО, 2001. – 128 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник / Михайло Миколайович Фіцула. – К.: Академвидав, 2005. – 560 с.